

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
The Journal of International Social Sciences

Cilt: 28, Sayı: 2, Sayfa: 363-379, TEMMUZ – 2018

Makale Gönderme Tarihi: 06.06.2018 **Kabul Tarihi:** 04.07.2018

BANDUNG KONFERANSI VE TÜRKİYE

Bandung Conference and Turkey

Turgay MURAT*

ÖZ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen gelişmeler, dünya siyasetinde birçok değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Bunlardan en önemlisi ise ABD ve Sovyet Rusya'nın dünyayı çok kutuplu bir eksene taşımıştır. Savaş sonrasında ortaya çıkan bu güçlerin başlatmış oldukları Soğuk Savaş süreci, ABD'nin öncülüğünde Batı Bloku, Sovyet Rusya'nın öncülüğünde ise Doğu Bloku olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye ise bu süreçte Sovyet Rusya'nın tehditlerinden dolayı tarafını Batı Bloku yani ABD'den yana seçmiştir. Böylece dünya siyaseti bu iki hakim gücün çevresinde şekillenmeye başlamıştır. Ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlıklarını kazanan çoğunluğu Asya- Afrika milletlerinin oluşturduğu birçok devlet, Doğu ve Batı bloku dışında bir oluşum içerisine girmeye çalışmıştır. Bu devletler, her alanda bağımsız olabilmeleri için ne Doğu ve ne de Batı bloklarından hiçbirine taraf olmamaları ve bu yapıların içinde yer almamaları gerektiği hususunda bir araya gelmişlerdir.

Biz bu çalışmamızda Asya- Afrika ülkelerinin Doğu ve Batı Blokları dışında oluşturmaya çalıştıkları ittifakı incelemeye çalışacağız. Bu amaçla bu ittifakın ilk adımı olan Bandung Konferansı, görüşülen konular ve Türkiye'nin tutumu hakkında bilgi vermeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: İkinci Dünya Savaşı, Soğuk Savaş, ABD, Sovyet Rusya, Bandung Konferansı, Türkiye

ABSTRACT

Developments that occurred after the World War II brought a lot of changes in the world's politics. The most important of these developments is that USA and Russia moved the world to a multi polarized axis. Cold World period that started after the World War II came into exist as Western Block under the leadership of the USA and the Eastern Block under the leadership of Soviet Russia. Under these circumstances Turkey chose the side of Western Block, namely USA, because of the threats stemmed from Soviet Russia. Thus, World politics started to take a shape around these two super powers. However, many Asian-African countries that gained their freedom after the World War II wanted to be out of the formations of Western and Eastern Blocks. In order to be free in every field of life, these countries decided not to be part or favour of any of these formations. In this study we want to examine the formation of alliances between Asian-African countries except from Western and Eastern Blocks.

For this aim we want to give some information about the Bandung Conference which is considered as the first step of this alliances and the topics that was talked in this conference and Turkey's attitude towards this developments

Key Word: World War II, Cold War, USA, Soviet Russia, Bandung Conference, Turkey

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan uluslararası ortam önceki dönemden çok farklı olmuştur. Bu farklılıklar ve yeni dünyayı şekillendiren etkenler şöyle ifade edilebilir. Savaştan sonra dünya politikasına yön veren iki yeni süper güç, ABD ile Sovyetler Birliği olmuştur. ABD savaştan sonra Monro doktrini'ni terk ederek, bir dünya devleti olmuş ve uluslararası politikada birinci plana geçmiştir. Sovyetler Birliği de 1945'ten sonra aktif, yayılcı ve emperyalist politikasının yanı sıra gerçekleştirdiği teknolojik gelişmeler ile uluslararası politikada ABD'nin

* Dr. Öğr. Üys., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü, ELÂZİĞ turgaymurat@firat.edu.tr

yanı sıra birinci planda rol oynamıştır. Sovyetler Birliği, komünizmi bütün dünyada egemen kılmak isteyen bir doktrine dayandığından ilk kez uluslararası politikaya doktrin ve ideoloji unsurunun girmesine neden olmuştur. Komünist düzen karşıtı devletler, Sovyetler Birliği'nin komünizmi dünyaya yayma çabalarına karşı koymuşlardır. Böylece dünya devletleri, ABD'nin liderlik ettiği Batı Bloku, diğeri de Sovyetlerin liderliğinde Doğu Bloku olmak üzere iki kampa ayrılmıştır.¹

Dünyanın iki kutuplu bir döneme girdiği ve Soğuk Savaş'ın başladığı dönem olarak kabul edilen İkinci Dünya Savaşı sonrası süreçte ABD ve Sovyetler Birliği bu süreci belirginleştirici adımlar atarak, dünya siyasetine yön vermişlerdir. ABD, Truman Doktrini - Marshall Planı - Kuzey Atlantik Paktı (NATO) ve Güney-Doğu Asya Antlaşma Teşkilatı (SEATO) gibi ittifaklarla Sovyetler Birliği'ni çevreleme politikası güderken; Sovyetler Birliği de Cominform - Comecon ve Varşova Paktı gibi ittifaklarla uydu devletlerini oluşturarak, bir bakıma Soğuk Savaşın taraflarını belirlemişlerdir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu bu paktlardan kısaca bahsedecek olursak Türkiye'nin hangi blokta yer aldığını ve Bandung Konferansı'nın toplanma amacını sebepleriyle ortaya koymuş olacağız. Böylece Türkiye'nin de Bandung Konferansı'na katılmasının sebebi de ortaya çıkmış olacaktır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1946'da ABD tarafından kurulan Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası uluslararası ticareti büyük kapitalist devletlerin adına yönetme ve kontrol etme görevini üstlenmiştir. ABD, kurucu devlet olarak ve her iki kurumdaki katkıları ile karar organının başına geçmiştir. IMF'nin vazifesi ülkelerin dış borçlarını ödemelerinde karşılaşacakları sıkıntıları çözerek, dünya ticaretinin akışını sağlamak ve dünyada enflasyonu kontrol etmektir. Dünya Bankası'nın görevi ise ülkelere ve onların güvencesindeki özel kuruluşlara uzun vadeli yatırım amaçlı borçlar vererek kapitalist sisteme uyumlarını sağlamaktır. 1945'de kurulan Birleşmiş Milletlere üye olmayan ülke IMF'ye ve IMF'ye üye olmayan ülke de Dünya Bankası'na üye olamaz şartları konularak, ABD kuracağı sistemde dünya devletlerini kendi kontrolüne almayı böylece kolaylaştırmıştır.

Bu kurumsallaşmanın dışında ABD, Sovyet yayılmacılığına karşı bir de ekonomik doktrin geliştirdi. ABD Dışişleri Bakanı George Marshall tarafından 5 Haziran 1947'de öne sürülen ve Nisan 1948'de yürürlüğe giren bu doktrin, öneri sahibinin adıyla anılan ünlü Marshall Planı'dır. Bu planla ABD, Batı Avrupa devletleri başta olmak üzere her ülkeye uzun vadeli düşük faizli kredi vererek bu ülkeleri kalkındırmayı amaçlamıştır. Ancak yardım alacak ülke krediyi istediği gibi harcama lüksüne sahip değildi, a dan z ye her şeye ABD'nin yetkili ekonomik işbirliği idaresi karar veriyordu. Bu durum da ABD'ye ülkelerin ekonomi politikalarını etkileme hatta kontrol ve planlama imkânı tanıyordu.

Sovyet Rusya da bu ekonomik ablukaya karşı kendi ekonomik kalkanını oluşturmuştur. 5-8 Ocak 1949'da Moskova'da, Sovyetler Birliği, Bulgaristan, Çekoslovakya, Macaristan, Polonya ve Romanya temsilcileri arasında yapılan toplantının neticesinde Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (Comecon) kurulmuştur. Bu konseyin amacı üye ülkeler arasında "ekonomik tecrübe, ilkel madde, besin, makine ve donatım yardımlaşması" sağlamaktır. Kısaca Sovyetler Birliği üye ülkeler arasında işbirliği ve eşgüdüm sağlayarak, ABD karşısında Doğu Avrupa'da kendi nüfuz alanını korumaya çalışmıştır.

Her iki ülke de gerçekleştirmiş oldukları iki farklı dünya görüşüne dayalı bu ekonomik sistemle dünyaya yeni bir düzen hâkim kılmaya çalışmışlardır. Her iki devlet de ekonomik güçleriyle etraflarında ihtiyaçlı devletleri toplamaya çalışmış hatta birbirlerinin ekonomik gücünü kırmak için acımasız tedbirler (Ambargo) almaktan geri durmamışlardır. Kısaca ABD ve Sovyetler Birliği birbirlerine karşı ekonomik kalkanlarını oluşturmuşlardır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD, Sovyet Birliği tehdidine karşı güçlü bir savunma gücü oluşturmanın planlarını hazırlamaya koyulmuştur. Bu amaçla ilkin kendi sahip olduğu askeri teknik

¹ Mustafa Balcıoğlu, "İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası", *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2011, s.461.

araç ve gereçlerle tehdit altında olan devletlere yardım elini uzatmış, ikinci aşamada ülkelerle ortak bir askeri teşkilat kurmuştur.

ABD Başkanı Truman tarafından 12 Mart 1947’de Kongreye sunulan, Sovyet tehdidi altında olan özgürlüklerini korumaya çalışan ülkelere askeri ve ekonomik yardım yapmayı amaçlayan teklif, ilk adımın atılmasına önyak olmuştur. Bu teklif kabul edilmiş hatta Truman, Türkiye ve Yunanistan’a yardım yapması için kendisine yetki verilmesini istemiştir. Truman Doktrini ile ABD dış politikasında meydana gelen bu köklü değişiklikle yeni bir blokun kurulması döneminin başlamasında rol oynamıştır. ABD böylece iki bloklu bir dünyanın oluştuğunu ve ABD - Sovyet soğuk savaş mücadelesinin başladığını açıkça ortaya koymuş oluyordu. Bu askeri yardım girişimiyle ABD, bir taraftan askeri yardım yapacağı ülkeleri Sovyetlere karşı güçlendirirken aynı zamanda kendine bağımlılığın da oluşmasının ilk ve önemli adımını atmış oluyordu. Bir diğer taraftan da savaş dolayısıyla yığılmış olduğu askeri malzemenin taşınması yükünden de kurtuluyordu. Batı Avrupa devletleri bu gelişmeleri çok yakından takip ediyorlardı. Özellikle de İkinci Dünya Savaşı’nda Fransa, Belçika ve Polonya’nın işgalinde uygulanan “Yıldırım Savaşı” batılıların savaş sonrası askeri düşüncesini temelden değiştirmiştir. Hitlerin yerini alan Stalin’in Batı Avrupa’yı birkaç hafta içinde işgal edeceği kanaati güçlü bir yer edinmiştir. Bir taraftan bu değişen askeri strateji diğer taraftan ABD ve Sovyetler Birliği arasında başlayan üstünlük yarışı dolayısıyla İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksembourg 17 Mart 1948’de Bruxelles Anlaşması’nı imzaladıktan sonra Eylül 1948’de Sovyetlere karşı Batı Birliği Savunma Örgütü adında askeri bir örgüt kurdular. Ancak bu askeri örgütün ABD desteği olmadan caydırıcılığının pek olmayacağı ortada idi. Bu süreçte ABD’nin dış politika geleneğinde önemli değişiklikler yaşanmaya devam ediyordu. Monroe Doktrini gereği Avrupa işlerinden uzak duran ABD, soğuk savaş gereği bu anlayıştan çıkması zorunluluğunu duymaya başladı. ABD kongresinden Senatör Vanderberg Dış İşler Bakanlığı’na danışarak hazırladığı yasa teklifinde ABD’nin, ulusal güvenliğini tehlikeye düşürecek bir silahlı saldırı durumunda BM antlaşmasının 52. maddesinde yer alan bireysel veya toplu meşru savunma hakkını kullanması ve barışa katkıda bulunması önerilmiştir. Bu yasa teklifi ABD Senatosu tarafından 11 Haziran 1948’de kabul edildi. Bu yasanın kabul edilmesi ile 1823’ten beri ABD’nin devam eden dış politika anlayışı değişiyor ve Avrupa’yı da içine alacak bir savunma paktının önündeki engel de kalkmış oluyordu. Bu yaşanan gelişmeler üzerine Bruxelles anlaşmasının tarafları ile ABD, Kanada, İtalya, Danimarka, Norveç, Portekiz ve İzlanda Washington’da bir araya gelerek Kuzey Atlantik Antlaşmasını 4 Nisan 1949’da imzaladılar. Kısa adıyla NATO askeri teşkilatı böylece kurulmuş oldu.

Sovyet Rusya ise, ABD’nin NATO’yu kurmasına karşılık olarak daha sonra Varşova Paktı’nı kurmuştur. ABD’nin geliştirmiş olduğu doktrinler ve bunlara bağlı politikalar karşısında endişeye kapılan Sovyet Rusya yukarıda sözü elden temel hedeflerini gerçekleştirmek için kendine bağlı ülkelerdeki bağlarını daha kuvvetli hale getirmek ve uluslararası komünist faaliyetleri daha iyi yapmak ve tek bir merkezden yönetmek için kendine göre tedbirler almıştır. Bu amaçla 5 Ekim 1947’de Fransa, İtalya, Macaristan, Çekoslovakya, Polonya komünist parti liderlerinin katıldığı toplantıda Cominform’un kurulduğu ilan edilmiştir. Yayınlanan belgelerde, yapılan konuşma ve verilen demeçlerde ABD’ye, Truman Doktrini’ne, Marshall Planı’na karşı çıkılması, niyetlerini açıkça ortaya koymuştur.²

Türkiye ise bu süreçte tercihini ABD’nin başını çektiği Batı Bloku’ndan yana kullanmıştır. Bunun en önemli sebebi ise İkinci Dünya Savaşı’nın sonlarına doğru yaşanan gelişmeler ve Türkiye üzerindeki Sovyet baskısıdır. Şöyle ki, İkinci Dünya Savaşı’nın sonlarına doğru Sovyetlerin 5 Eylül 1944’te Bulgaristan’a savaş ilan etmesi Sovyet ordularının Türk sınırına kadar gelme ihtimalinin belirmesi ve komünistlerin bu ülkelerde iktidarı ele geçirme çabaları, Balkanların geleceği bakımından Türkiye’yi endişelendirmiştir. Bu yüzden Türkiye, İngiltere ve ABD ile

² İ.Sabri Balkaya, “İkinci Dünya Savaşı Sonrası Kurulan Dünya Düzeni Ve Türkiye”, *The Journal of Academic Social Science Studies (JASS)*, Vol: 6 Issue:2, February 2013,s.152-156

ilişkilere daha çok önem vermeye başlamıştır.³ Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ne karşı bu tutumu artan Sovyet baskısı nedeniyledir. Bu baskılar Sovyet Rusya ve Hitler Almanyası arasında yapılan Boğazlar pazarlığı ve de savaş içinde Adana, Tahran ve Kahire(II) konferanslarında Sovyet Rusya tarafından Türkiye aleyhinde Boğazlarla ilgili gündeme getirilen talepler, bu baskıların başında gelmektedir. Moskova Büyükelçisi Selim Sarper'e doğrudan iletilmiş olan Boğazlarla ilgili talepler, Sovyet Rusya'nın Türkiye Büyükelçisi Vinogradov aracılığıyla 12 Haziran 1945'te tekrarlanarak resmileştirilmiştir. Vinogradov'un ilettiği talepler şunlardır:

1. Kars, Ardahan ve Artvin Sovyet Rusya'ya bırakılmalı,
2. Boğazlarda, Rusya'ya askeri üs verilmeli,
3. Montreux hükümleri tadil edilmeli,
4. Türkiye'nin Trakya sınırında Bulgaristan ve Yunanistan lehine sınır değişiklikleri yapılmalı.

Türkiye'nin bu istekleri kabulüne imkân olmadığı için bunlar derhal reddedilmiştir. Ancak yine de 18 Haziran'daki Molotov – Sarper görüşmesinde, bu taleplerin kabulünde ısrar edilmiş ve bir anlaşma zemini olmadan toplantı sona ermiştir. Bu gelişme sonrasında Türkiye ile Sovyet Rusya arasında 1925 Dostluk Anlaşması'nın uzatılmasına imkân kalmadığı anlaşılırken, Sovyet Rusya ile Türkiye arasında ilişkiler gergin bir sürece girmiştir. Sovyet Rusya bu taleplerin reddedilmesi üzerine Türkiye'ye karşı ağır bir siyasi baskı uygulayarak, radyo ve gazeteleri bazı Türk illerinin ve özellikle Kars ve Ardahan'ın Sovyetler Birliği'ne bırakılması yolunda yayımlar yapmaya başlamıştır.⁴ Yaşanan bu gelişmeler sonucunda Sovyetler Birliği de 19 Mart 1945'te 1925 tarihli Türk - Sovyet Tarafsızlık ve Saldırmazlık Paktı'nı feshetmiştir.⁵ Böylece Türkiye kendi emniyetini Batı'nın ortaya çıkarabileceği paktlar içinde aramak mecburiyetini duymuştur. Bu yüzden 1947'lerden itibaren Batı içindeki her gelişme Türk politikasının ilgisini çeken bir olay olacaktır.⁶ Böylece Türkiye'nin Batı yönelimi güvenlik düzenlemeleriyle pekiştirilmiştir. Bu amaçla Türkiye, ABD'nin açık teşvikiyle 1953'te Yunanistan ve Yugoslavya ile Üçlü İttifak'ı (Balkan Paktı) imzaladı. Bu pakt açıkça Sovyetler Birliği'ne ve onun sosyalist müttefiklerine karşıydı.⁷

Bu gelişmelerden bir diğeri de Truman Doktrini olmuştur. Özellikle Türkiye ve Yunanistan'ın Sovyet baskısı altında olduğu dönemde bu durumun Ortadoğu ve Akdeniz için tehlikeli oluşturduğunu gören Başkan Truman, 12 Mart 1947'de daha sonra Truman Doktrini adını alacak olan mesajı okumuştur. Sovyet genişlemesini dünyanın neresinde olursa olsun çevrelemek ve Amerikan ekonomik ve siyasal anlayışının yayılmasının sağlamanın yansırı, Sovyet tehdidine karşı Yunanistan ve Türkiye'yi güçlendirmek amacını taşıyan Truman Doktrini ve ardından bu amaçla hazırlanan Marshall Planı, Türkiye'nin Batı dünyasına girmesi olarak kabul edilmiştir.⁸ Akabinde ABD'nin de ısrarıyla NATO Konseyi'nin 16 Eylül 1951'deki Ottawa toplantısında, Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya davet edilmeleri kararı alınmış ve sonuçta 18 Şubat 1952'de Türkiye ile Yunanistan Lizbon toplantısında resmen NATO'ya girmişlerdir.⁹ Böylece Türkiye bu süreçte tarafını seçmiş ve ABD'nin yanında Batı Blok'unda yer alarak, Sovyet komünizmine ve tehlikesine karşı ittifaklarda yer almıştır.

³ Mustafa Balcıoğlu, *a.g.m*,459-460

⁴ Selma Yel, "1936 Yılından Sonra Değişen Dünya Şartları, Rusya Federasyonu ve Türkiye Arasında Boğazlar Meselesi", *Soğuk Savaşın Günümüze Türk – Rus İlişkileri II. Çalıştay Bildirileri, St. Petersburg, 28-29 Eylül 2010*, (Çev. Ve Yay. Hazırlayanlar: İlyas Kemalöglü- İrina Svistunova),Ankara, 2015, s.5-6

⁵ Mustafa Balcıoğlu, *a.g.m*,459-460.

⁶ Kamuran Gürün, *Dış İlişkiler ve Türk Politikası (1939'dan Günümüze Kadar)*, Ankara,1983,s.213

⁷ Sinan Toprak,*The Evolution of Turkey's Foreign Policy: The Truman Doctrine and Turkey's Entry into NATO* M.A.Western Michigan University, 1987, s.136.

⁸ Mustafa Balcıoğlu, *a.g.m*,465-466.

⁹ Kamuran Gürün, *a.g.e*, s.262.

1. Bandung Konferansı ve Ülkelerin Beyanatları

Artık dünya siyasetine iki süper gücün başını çektiği bloklar yani ABD (Batı Bloku) ile Sovyet Rusya (Doğu Bloku) ile yön vereceklerdi. Ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen, aynı zamanda bloklar arası ilişkileri etkileyen, önemli gelişmelerden biri de Üçüncü Blok'un ortaya çıkması olmuştur. Bu da sömürgelerde meydana gelen bağımsızlık hareketlerinin bir sonucuydu. Batılı devletlerin Asya ve Afrika'daki sömürgeleri, özellikle 1945'ten sonra, sömürgeci devletlere karşı bağımsızlık hareketlerine giriştiler. Bunun sonucunda sömürge imparatorlukları yıkılmaya ve buralarda bağımsız birçok yeni devlet kurulmaya başladı. Bu yeni devletler, bağımsızlıklarını elde ettikten sonra, Doğu - Batı mücadelesinde her iki blokun dışında kalarak, birinci derecede ekonomik kalkınmayı hedef aldılar. Çünkü bu ülkelerin en büyük ve önde gelen amaçları, ekonomik kalkınmayı sağlamaktı. Bunun için de dış yardım almak zorundaydılar. Bu yardımı da, Doğu ve Batı bloklarından birinden almaları gerekiyordu. Ancak bu da, yardım alınacak bloka bağlanmak olacaktı. Bu bakımdan, her iki taraftan da yardım alarak iki blokun dışında kalmak, kendilerinin çıkarına olacaktı. Diğer yandan, dünyanın iki gücünden hangisine katılırlarsa katılınsınlar, çıkacak bir nükleer savaşta zarar görebilirlerdi. Ayrıca Batı'nın eski bir sömürgeci olduklarından sömürgeciliğin kötü anısını taşımaktaydılar. Bu ise Batı'ya yanaşmalarına engel oluyordu. Buna karşılık, politik yönden Doğu Blok'una yanaşmak da bunların kontrolü altına girmeye yol açabilirdi. Bu nedenlerle, yeni devletlerin her iki blokun da dışında kalarak, her iki blokun üzerinde baskı, aynı zamanda iki blok arasında bir denge gücü meydana getirmekle, bloklar arası çatışmanın da yumuşatılması mümkün olabilirdi.¹⁰

Ancak siyasi bağımsızlıklarını elde eden bu devletler ekonomik güçlük içindeydi. Sömürgeciler bağımsızlıklarını kazanan bu devletlerin zayıflığından yararlanarak onları kendi saflarına çekmek istiyordu. Sovyetler Birliği bağımsızlık kavgası veren bu devletleri destekliyor ve onların gözünde prestijini arttırıyordu.¹¹ Nitekim Sovyetler Birliği Stalin'in 1953'te ölümünün ardından yeni Sovyet dış politikası, barış içinde bir arada yaşama, ulusal kurtuluş mücadeleleri ile bağlantısızları destekleme temel çizgileri ekseninde şekillenmiştir.¹² Fakat bu yeni devletler Batı Blok'una olduğu gibi Doğu Blok'una da katılmak istemiyor, üçüncü bir güç olarak birleşerek, bağımsızlıklarını daha iyi koruyabileceklerine ve iki blok arasında bir denge sağlayabileceklerine inanıyorlardı. Bu amaçla büyük bir konferans fikri ilk olarak Endonezya Başbakanı Dr. Ali Sastroamidjojo tarafından ortaya atılmış ve bu amaçla 28 Nisan 1954'te Seylan'ın başkenti Kolombo'da bir konferans düzenlenmiştir. Bu konferansa, Endonezya Başbakanı dışında, Hindistan Başbakanı Nehru, Pakistan Başbakanı Muhammed Ali, Birmanya Başbakanı U. Nu ve Seylan (Sri Lanka) Başbakanı Sir John Kotelawala katılmışlardır. Bu toplantıda Endonezya'nın önerisiyle bir Asya - Afrika ülkeleri konferansı toplanması için zemin araştırılması yönünde bir karar alınmış ve bu amaçla, Aralık 1954'te Endonezya'nın Bogor kentinde bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıda (Güney Afrika, Kuzey Kore, Güney Kore, İsrail ve Tayvan Çini dışında) tüm bağımsız Asya - Afrika ülkelerini kapsayacak bir toplantı yapılması kararlaştırılmıştır.¹³

Konferansa yön verecek olan ilkeler, bir yıl önce Tibet üzerindeki Çin - Hint çatışmasının sonucunda iki devlet arasında ilan edilmiş bulunan "barış içinde bir arada yaşama" arzusuydu. Hazırlık toplantısında kimlerin davet edilip kimlerin edilmeyeceği konusunda tartışma çıkmış ve sonunda İsrail ile birlikte iki Kore devleti ve Formoza'nın davet edilmemesi kararlaştırılmıştır.¹⁴

Böylece milletlerarası politikanın yeni bir faktörü olarak, Doğu ve Batı bloklarının dışında "Bağlantısızlık" adı ile yeni bir hareket ve yeni bir devletler gruplaşması ortaya çıkmıştır. Bu hareket, çeşitli şekillerde başlayıp geliştiği için, Üçüncü Dünya, Asya - Afrika Bloku, Tarafsızlar

¹⁰ Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1999)*, İstanbul, 2000, s.681,682

¹¹ Turgay Merih, *Soğuk Savaş ve Türkiye(1945-1960)*, Ankara, 2006,s.155

¹² Muzaffer Ercan Yılmaz, *Savaş ve Uluslararası Sistem*, Ankara, 2010,s.145.

¹³ Turgay Merih, *a.g.e.* s.155-156.

¹⁴ Oral Sander, *Siyasi Tarih (1918-1994)*, Ankara,2013, s.431-432

veya Bağlantısızlar Bloku gibi isimler almakla beraber, bütün bunların başlangıç noktası tektir ve bu da 1955 Nisan ayında Endonezya'da toplanan Bandung Konferansı'dır. Bandung Konferansı, Hollanda'nın sömürgeci iken 1945'ten sonra sürdürdüğü bağımsızlık mücadelesi sonunda 1949'da bağımsızlığını kazanan Endonezya'nın teşebbüsü ile 18-24 Nisan 1955 tarihinde yine Endonezya'nın Bandung şehrinde toplanmış olup, Asya - Afrika Konferansı adını almıştır. Gerçekten 1955 yılına kadar Afrika'da sömürge ülke hemen hemen kalmamıştır. Konferansa katılan 29 ülkeden¹⁵ Afganistan, Çin Halk Cumhuriyeti, Etiyopya, Filipinler, Gana, Irak, İran, Japonya, Kamboçya, Laos, Liberya, Libya, Lübnan, Mısır, Nepal, Sudan, Suriye, Suudi Arabistan, Tayland, Türkiye, Ürdün, (hem Güney hem Kuzey) Vietnam ve Yemen gibi ülkelerin temsil edildiği toplantıda¹⁶ sadece 6 Afrika ülkesi, Mısır, Habeşistan, Gana, Liberya, Libya ve Sudan bağımsız ülkelerdi. Konferans'ın amacı, yeni bağımsızlıklarını kazanan Afrika ve Asya ülkelerinin, ABD ve Sovyet Rusya gibi iki büyük nükleer güç karşısında varlıklarını korumak için bir birlik ve dayanışma sağlamaktı.¹⁷

Ayrıca bu Konferans Yugoslavya, Hindistan ve Mısır'ın önderlik ettiği geniş bir bağlantısız ülkeler grubunun oluşmasına varan gelişmelerin de başlangıç noktasını oluşturmuştur. Aslında bu Konferans'a katılan devletlerin büyük bir çoğunluğu bağımsızlığını yeni kazanmış sömürge veya yarı sömürge geçmişine sahip ülkeler olmakla beraber, içinde buldukları askeri ve siyasi bağlantılar ve güvenlik algılamalarındaki farklılıklar bağlantısızlık politikasına bakış açılarında ciddi farklılıklara yol açmıştır.¹⁸

Endonezya'da bir dağın eteğinde kurulmuş olan Bandung şehri, Asya'da şimdiye kadar yapılan konferansların en önemlisine sahne olacak ve Konferans'ta, 29 memleketi temsil eden 1500 kadar delege, Asya ve Afrika kıtalarında yaşayan takriben 1.400.000 kişiyi ilgilendiren siyasi, iktisadi ve sosyal meseleleri görüşecektir. Konferans'a Kızıl Çin, Kuzey Vietnam gibi komünist devletlerin temsilcileri de katılmaktadır. Blok teşkiline muhalif olan veya hiç bir bloka girmek istemeyen Hindistan, Birmanya, Mısır ve Suudi Arabistan gibi memleketler de, Konferans'a iştirak eden devletler arasında ekseriyeti teşkil etmektedir. Türkiye, Pakistan, Irak, bu mühim toplantıda tam manasıyla Batı alemini temsil etmektedir. Milliyetçi Çin, Kore, İsrail ise Konferans'a davet edilmemişlerdir.

Evvelce kararlaştırıldığı üzere Konferans'ın gayesi Asya ve Afrika memleketleri arasında iyi niyet ve işbirliğini arttıracak tedbirleri almak, bu milletlerin müşterek ekonomik ve sosyal meselelerini tetkik etmek ve milli hâkimiyet ırkçılık ve müstemlekecilik dâvalarını görüşmektir.

Konferans'a katılan devletlerin üç ayrı siyasî temayülü Batılı, komünist ve tarafsızlığı temsil etmeleri dolayısıyla müzakerelerin çok hararetle geçmesi ne kadar muhtemelse ele alınacak bütün meseleler üzerinde tam bir anlaşmaya varılması ihtimali de o derecede zayıftır. Gündeme alınan müstemlekecilik gibi meselelerin müzakeresinde, muhakkak ki Kızıl Çin, "Asya Asyalıdır" düsturunu öne sürerek, Batılılara çatmak, onları emperyalist olarak itham etmek ve komünist alemine bir hamî veya kurtarıcı süsü vermek isteyecektir. Pekin idarecilerinin «Asya Asyalıdır» derken "Asya komünistleridir" demek istediklerini açıklamak ve bir "Üçüncü kuvvet" olarak ortaya çıkmak isteyen devletleri aydınlatmak isteyecekti. Bu da Türkiye başta olmak üzere Batı dünyasıyla mukadderat birliği yapan memleketlere düşecektir.¹⁹

Asya - Afrika Konferansı, Bandung'da 29 Memleketin bayrakları ile süslenmiş Hürriyet Sarayı'nda Endonezya Cumhurbaşkanı Ahmet Soekarno'nun bir nutku ile açılmıştır. Ardından, konferans başkanlığına Endonezya Başvekili Sastroamicoco oy birliği ile seçilmiştir. Endonezya Başvekili yaptığı uzun bir konuşmada bilhassa sömürgecilik meselesi üzerinde durmuştur. Atom bombası stokları teşkil edilmesinin insanlığın topluca yok olmasına sebep olacak bir harbe yol

¹⁵ Fahir Armaoğlu, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)*, C.1, Ankara,1994, s.624.

¹⁶ İzzet Çıvıgın, Remzi Yardımcı; *Çağdaş Dünya Tarihi*, Ankara, 2008, s. 273

¹⁷ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.624.

¹⁸ Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Ve Dış Politika*, Bursa,2009, s.273-274.

¹⁹ *Milliyet gazetesi*, 18 Nisan 1955, s.7

açacağına kani olduğunu bildiren Başvekil bu konudaki cereyanı durdurmak için her çareye başvurulacağını söylemiştir. Bütün sömürgecilik çeşitlerini şiddetle itham eden Endonezya Başvekili Konferans'a henüz yabancı boyunduruğu altında bulunan bazı memleketlerin çağırılmamasından duyduğu üzüntüyü ifade etmiştir.

Endonezya Cumhurbaşkanı Dr. Ahmet Soekarno ise, Konferans'ın ilk vazifesinin, iştirak eden 29 memleket arasında bir anlaşma havası temin etmek olduğunu söylemiş, sözlerine şöyle devam etmiştir: Bu Konferans'ın İnsanlığa rehberlik edeceği, sulh ve güvenliğe ulaşmak için hangi yolu takip etmesi icap ettiğini insanlığa göstereceğini, yeni bir Asya'nın ve Afrika'nın doğmuş olduğunu ispat edeceğini ümit ediyorum.

Soekarno, bundan sonra, korkuların bir yana bırakılmasını ve bütün beşeriyetin istifade edeceği bir plân yapılması gayesinin rehber edinilmesini istemiştir. Konuşmaların ardından yapılan görüşmeler sonucunda bazı gündem maddeleri kabul edilmiştir. 29 memlekettten 24'ünün kabul ettiği 7 maddelik gündem konuları şunlardır:

- 1- Kültürel işbirliği;
- 2- İktisadî İşbirliği;
- 3- Yabancı hâkimiyeti altında bulunan milletlerin meseleleri;
- 4- İnsan hakları ve kendi kaderini kendi tayin etmek hakları;
- 5- Atom enerjisinin istimali.
- 6- Kütle imha silâhları;
- 7- Dünya sulhunun ve işbirliğinin geliştirilmesi.²⁰

Soekarno delegelere, vazifelerinin, kolay olmayacağını hatırlatmış ve şöyle demiştir: Bir korku dünyasında yaşıyoruz. İnsan hayatı korku ile çevrilidir. İstikbal korkusu, hidrojen bombası korkusu, ideolojiler korkusu. Belki bu korku tehlikenin kendisinden daha tehlikelidir. Zira insanları delice düşüncesiz ve tehlikeli hareketlere sürükleyen korkudur.

Bu konuşmadan sonra heyet başkanları gizli bir oturum yaparak, gündemdeki 7 maddeyi 5'e indirmişlerdir. Böylece atom enerjisinin kullanılması meselesi gündemden çıkarılmıştır.

Kabul edilen gündem maddeleri şunlardır:

- 1) İktisadî işbirliği,
- 2) Kültürel işbirliği,
- 3) İnsan hakları ve mukadderatın serbestçe tayini,
- 4) Bağımsız olmayan milletler meselesi,
- 5) Milletlerarası işbirliği çarelerinin araştırılması.

Konferans'ta bu kararlar alındıktan sonra görüşmelere geçilmiştir.

Irak delegesi eski başbakanlardan Fadıl Cemali konuşmasında komünizme ilk hücumu yapmıştır. Fadıl Cemali «milletlerarası komünizm, sınıflar ve fertler arasında kin ve nefret doğuran maddiyatçı bir dindir» demiş ve bu sözler konferanstaki komünist delegelerin itirazı ile karşılanmıştır. Bandung Konferansı'nda ilk çatışma bu olmuştur. Irak delegesi sözlerine devamla şu noktalara da işaret etmiştir: «Sömürgecilik, Siyonizm ve komünizm, dünyada bugün sulh ve ahengi bozan milletlerarası 3 kuvvettir. Bunlara realizm ve azimle karşı konulmalıdır.»

Mısır Başbakanı Cemal Abdülnasır verdiği demeçte; Doğu - Batı soğuk harp mevzularına temastan kaçınmış ve daha çok Filistin, Kuzey Afrika ve Güney Afrika meseleleri üzerinde mutedil

²⁰ *Akşam gazetesi*, 18 Nisan 1955, s.2

konuşması nazarı dikkati çekmiştir. Fakat Nasır komünizmden de katiyen bahsetmemiştir. Nasır, Afrika – Asya memleketlerini müstemlekecilere karşı birleşmeye davet etmiş, bu müstemlekeçiliği tarif etmemiştir. Mısır Başbakanı, hükümetinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı'na itimadının da olduğunu ilave ederek, Filistin topraklarından atılan Araplar üzerine dikkati çekmiş, tarih boyunca insanî prensiplerin hiç bir zaman bu şekilde çiğnenmemiş olduğunu kaydetmiştir.²¹

Mısır Başvekili Yarbay Abdülnasır, bilhassa İsrail'in takip ettiği siyasete hücumla bu meselenin Konferans'ta görüşülmesini istemiştir. Abdülnasır sözlerine devam ederek, Güney Afrika'da hala ırk ayrımı yapılmasını teessürle karşıladıklarını bildirmiştir. Cemal Abdülnasır ayrıca, Büyük devletlerin sırf kendi menfaatlerini göz önünde tutarak, takip ettikleri dünya siyaseti küçük memleketlerin kendi kabuklarına çekilmelerinde mühim bir rol oynamıştır. Bu ise, bazı küçük memleketler arasındaki birliği zayıflatmış ve neticede bu memleketlerin yabancıların hâkimiyeti altına girmesine sebep olmuştur. Küçük devletler, milletler arası münasebetlerin düzenlenmesinde ve dünya gerginliğinin azaltılmasında, müstakilen, yapıcı rollerini oynamak hakkına sahiptirler. Mısır, himaye altında bulunan memleketler halkının yine Birleşmiş Milletler Anayasası gereğince istifade etmesi gereken haklarına, tam manasıyla sahip olmaları yolunda elinden gelen gayreti sarf etmiştir. Mısır tarafından takip edilen dış siyasetin en bariz vasıflarından biri işte budur. Mısır Hükümeti, Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın, barış ve emniyeti sağlayacak ve bunun idamesini temin edecek bir müessese olduğuna hala kanidir ve bu teşkilatı desteklemeye devam etmektedir. Nihayet Mısır, Asya ve Afrika milletleri arasındaki işbirliğinin genişletilmesine taraftardır.

Pakistan Başvekili Muhammed Ali ise, gündemde yapılan son değişikliklere temasla, atom enerjisinin kullanılması ve kitle imha silahları meselesinin tamamen terk olunmayarak, gündemin birinci ve beşinci maddeleri çerçevesi dahilinde görüşülmesini istemiştir. İran delegesi ise, Filistin meselesinin, milletlerin kendi mukadderatları hakkında karar verebilmeleri hakkıyla ilgili madde çerçevesinde tetkike tabi tutulmasını teklif etmiştir. Konferans'ın 19. Günü oturumunda söz alan Ürdün delegesi Velid Salah ise sert bir konuşma yaparak, İsrail'in siyasetini şiddetle tenkit etmiş, bu siyasetin “Dünya barışı için hakiki bir tehlike ve milletlerin kendi kendilerini idare hakkına aykırı bir hareket” teşkil ettiğini söylemiş ve şunları ilave etmiştir: “Birleşmiş Milletlere boş yere müracaat ettik. Bugün memleketim için adalet istiyorum. Biz İsrail topraklarının meşru sahipleri bulunmaktayız”. Velid Salah bundan başka, ABD ve İngiltere'yi bütün diğer memleketlerde bulunan Yahudilerin de yardımıyla Ortadoğu'da gerginliği arttırmakla itham etmiştir. Pakistan Başvekili Muhammed Ali, Konferans'ın davet edici devletlerinden birinin delegesi sıfatıyla şu prensipler üzerinde durmuştur: 1- Toprak bütünlüğüne saygı, 2- Eşit haklara sahip olma, 3- Başkalarının iç işlerine müdahalede bulunmama, 4-Saldırmazlık, 5-Ferdi veya kollektif savunma hakkı, 6- Milletlerin kendi kendilerini idare hakkı, 7- Milletlerarası bütün anlaşmazlıkların müzakere yoluyla halli. Pakistan Başvekili, konuşmasında Asya ve Afrika memleketlerinin ayrı gruplar telakki edilemeyeceğini söylemiş ve bu memleketlerin dünyanın diğer kısımlarına bağlı olduğunu belirttiikten sonra emperyalizmin artık zamanının geçtiğini, şimdi sömürgeciliğin kurbanı olan memleketlerin kurtuluşu için çalışmak gerektiğini söylemiştir. Muhammed Ali Konferans'ta, Tunus, Fas ve Cezayir meselesi ile Filistin meselesinin ve atom enerjisi bahislerinin de ele alınacağını bildirmiştir.²²

29 devletin iştirakiyle toplanmış bulunan Bandung (Asya-Afrika) Konferansı'nın 20 Nisan tarihli oturumunda başlıca sekiz devlet delegesi konuşmuş ve tarafların zaman zaman birbirlerini ağır surette ithamı havayı gerginleştirmiştir. Konferans'ın en ağır konuşmalarını ise Filipin delegesi Carlo Romulo ile Kızıl Çin Başvekili Çu En Lai yapmışlardır.

Kürsüye daha evvel çıkan Romulo, Kızıl Çini Süper barbarlık yapmak ve dünyayı sarı tehlikenin kölesi haline getirmekle itham ettikten sonra Amerika'yı dünyayı kızıl tehlikenin elinden

²¹ Cumhuriyet gazetesi, 19 Nisan 1955, s.1-6

²² Ayın Tarihi, Sayı: 257, Ankara (Nisan),1955, s.127-129

kurtarmak için sarf ettiği gayretlerden dolayı tebrik etmiştir. Kendisine cevap veren Kızıl Çin delegesi Başvekil Çu En Lai konuşmasında muzır faaliyette bulunan devletin Amerika olduğunu, Formosa'daki hareketleri ile harp yaratmak arzusunu beslediğini söylemiş ve şunları ilâve etmiştir: “Biz komünistiz. Bundan dünyanın diğer devletlerine ne... Eğer sulhsever gayretlerimize inanmıyorsanız, hepinizi Çin'e dâvet ediyorum. İstedığınız zaman istediğiniz temsilcilerinizi göndererek, memleketimizi tetkik ettiriniz. Biz burada kendi rejimimizle diğer rejimler arasında müşterek bir zemin arıyoruz”. Bu arada konuşma sırasında Hint Başvekili Nehru, Filipin delegesi konuşurken arkasını dönmüş ancak; Çu En Lai beyanatını verirken daima alkışlamıştır.²³ Konferans'ın bu bölümünde komünizme şiddetle hücum edilmiştir. Muhabirlerin belirttiklerine göre komünizm aleyhinde söylenen bu nutuklar Hindistan Başbakanı Nehru'yu çok üzmüştür. Hatta Hint Başbakanı'nın bu hücumlar yapılırken salonu terk ettiği Komünist Çin Başbakanı Çou En Lai'nin ise sırtını kürsüye dönmekle irtifa ettiği görülmüştür. Bu oturumda konuşan Filipin Başbakanı ile Pakistan Başbakanı Komünizmin de emperyalizm olduğunu açıklamışlardır. Filipin Başbakanı Romulo, yukarıda da belirttiğimiz gibi «İstiklâlimizi batılı emperyalistlerin elinden aldık; şimdi bunu komünizme mi kaptıracağız? Komünizm süper emperyalizm ve süper barbarlıktır.» demiştir. Komünist delegelerle Hint Başbakanı Nehru ise bu sözlere sinirlenmişlerdir, Pakistan Başbakanı ise komünizmden ismen bahsetmemiş, fakat Asya ve Afrika memleketlerini «yeni ve daha muzır bir emperyalizm şeklinden sakınmaya» davet etmiştir. Muhammed Ali ise, Rusya'nın komünist Çin ile askeri paktlar akdettiğini hatırlatmıştır.²⁴

Japon heyeti başkanı Tatsunozuki ise Konferans'a iktisadi ve kültürel işbirliği ile dünya barışının muhafazası için bazı tekliflerde bulunacağını bildirmiş ve bilhassa Japonya'nın barış arzusundan bahsederek, İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonya'nın komşularına zarar vermiş ve sonunda kendisinin de çok fazla ızdırap çekmiş olmasından teessür duyduğunu belirttikten sonra memleketinde demokrasinin yeniden kurulmuş olduğunu ve Japonya'nın mal ve can bakımından uğradığı muazzam kayıplardan ders aldıktan sonra şimdi hür bir memleket olarak, kendisini tamamıyla barış uğrunda gayret sarf etmeye hasrettiğini söylemiştir. Japon halkının atom bombasının korkunçluğunu yakından bilen tek millet olduğunu belirten delege bu bombanın kullanılmasının bütün dünyada yasak edilmesi ve milletler arası bütün anlaşmazlıkların barışçıl müzakerelerle çözülmesi hususunun artık yerleşmesi gerektiğini temenni etmiştir.²⁵

Güney Afrika Başvekili Strijdom ise yapmış olduğu konuşmada şu önemli tespitlerde bulunmuştur. “Bandung Konferansı'na Çin ve Hint fikirleri hakim olmaktadır. Asya'nın Afrika'daki menfaatleri nelerdir acaba? Afrika, Çin'i ve Hindistan'ı hangi bakımlardan alakadar etmektedir? Bu konferansı kurmaktaki gayenin organizatörlerin söyledikleri gibi, Asya ve Afrika milletleri arasında sağlanacak işbirliğiyle sulhun korunması değil, Asya'yı Avrupa'nın hakimiyetinden kurtarmak olduğu meydandadır. Konferans'a Afrika milletleri arasından yalnız Avrupalılaşmamış olanların çağrılmaları da bunu ispat etmektedir. Bu durum Afrika'daki Avrupalılar için çok vahim neticeler yaratabilir. Esasen dünyanın her tarafındaki Avrupalıların bu vaziyeti ihmal etmemeleri lazımdır”.²⁶

Diğer bir önemli konuşmada ise komünizme suçlamalar yapılmıştır. Bu konuşmayı yapan Seylan Başvekili Sir John Kotelawala, Bandung Konferansı'nın her türlü sömürgeciliğin ortadan kaldırılması için çalışması gerektiğini bildirmek maksadıyla söze başlamış ve “Doğu Avrupa'da yeni tip bir sömürgeciliğin, Sovyet sömürgeciliğinin doğduğuna” atıfta bulunmuş ve bu meseleyi bütünü itibariyle tetkik edip alınacak en iyi tedbirin hangisi olacağını tesbitle vazifeli bir komisyonun kurulmasını teklif etmiştir. Bu konuda Türkiye Delegesi Fatin Rüştü Zorlu ve Lübnan Başvekili Seylan Başvekili'ni desteklemişlerdir.²⁷

²³ Milliyet gazetesi, 20 Nisan 1955 s.7

²⁴ Cumhuriyet gazetesi, 20 Nisan 1955, s.1-7

²⁵ Ayın Tarihi, Sayı: 257, Ankara (Nisan),1955,s.128-129

²⁶ Ayın Tarihi, Sayı: 257, Ankara (Nisan),1955,s.132

²⁷ Ayın Tarihi, Sayı: 257, Ankara (Nisan),1955,s.136

Konferans'ta Sovyet komünizmine karşı yapılan saldırılara karşı tepkisini gizlemeyen Hindistan Başvekili Nehru, kurulan siyasi komiteye vermiş olduğu tasarı da “Asya – Afrika milletleri Konferansı harpte atom ve hidrojen bombalarının kullanılmasını tecviz edemez. Bu sebepten büyük devletlerden atom ve hidrojen bombası imalatını durdurmalarını talep etmektedir. Büyük devletler aynı zamanda, atom ve hidrojen bombası tecrübelerine de bir son vermelidirler. Çünkü bu kabil tecrübeler neticesi radyo – aktif şüalar, atmosferi kaplayabilir ve milyonlarca insan için tehlikeli olabilir” ifadesiyle harbin yaklaşmakta olduğuna işaret etmiş ve bu neticenin önüne geçmek için “barış içinde birlikte yaşama” fikrinin kabul edilmesi lazım geldiğini söylemiştir. Bunun üzerine Türk Delegeşi Fatin Rüştü Zorlu, “barış içinde birlikte yaşama” fikrinin tesirliliğinin çok şüpheli bulunduğunu söylemiştir. Nehru konuşmasında ayrıca Batı ittifakını ve Pakistan'ı tenkit ederek askeri ittifakların harbi davet etmekten başka bir işe yaramadığını söylemiştir.²⁸

2. Türk Heyetinin Beyanâtı

Bandung Konferansı'na Türkiye de çağrılmıştı. Türkiye'nin Bandung'a çağrılması, dış politikadaki tutumu yüzünden değil, yalnızca Asya'da geniş topraklarının bulunması nedeniyleydi. Türkiye başlangıçta Bandung Konferansı'na katılmak olmadığından ve kendisine yapılan daveti reddetmişti. Çünkü Demokrat Parti yönetimi, tarafsız bir dış politika izlemenin mümkün olamayacağını düşünüyordu. Ancak, müttefiklerinin ve özellikle ABD'nin ısrarı sonucunda, Türk Hükümeti 1955 Mart'ında Konferans'a katılma kararı vermiştir.²⁹

Bandung Konferansı'na katılan Türk Heyetinin Başkanı, Başvekil Yardımcısı ve Devlet Vekili Fatin Rüştü Zorlu, Asya - Afrika Konferansı delegeleri şerefine bir davet de tertiplemiştir. Davete, Hindistan Başvekili Nehru, Suudi Arabistan, Çin, Yemen Başvekillerinin yanı sıra birçok delege katılmıştır.³⁰

Asya –Afrika Konferansı'na katılan Türkiye Delegasyonu Başkanı Fatin Rüştü Zorlu, komünist tehlikesine göz yummanın tehlikeli bir şey olduğunu söylemiştir. Zorlu, tarafsızlık siyasetinin neticesine bir misal olarak, “İyi niyetli fakat yanlış yola sürüklenen” Çekoslovakya devletinin akıbetini göstermiş ve Konferans delegelerinden böyle bir “yolun ortası siyasetinin” ortaya çıkaracağı tehlikeler hakkında hükümetlerini ikaz etmelerini istemiştir. 29 milletten iştirak ettiği Konferans'ta yaptığı konuşmada Türkiye Baş delegeşi Devlet Vekili ve Başvekil Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu: “Hürriyet, İstiklal ve Sulh, hiçbir gayret sarf etmeden elde edilen nimetler değil, tahakkuku ve müdafaası her birimize ağır mesuliyetler yükleyen ideallerdir. Bu hakikatleri idrak edemeyerek, zayıf bir karşı koyma ve tehlikeye göz yumarak, güvenliğin elde edilebileceğini ümit etmek, sadece böyle hareket eden değil, fakat bütün camiayı tehlikeye düşürecek bir hareket tarzıdır” demiştir.

Türk Delegeşi bağımsız bir hükümetin, milletine karşı esas sorumluluğunun memleketinin hakimiyetini ve toprak bütünlüğünü müdafaayı sağlamak olduğunu söylemiştir. Zorlu, hür milletleri Kuzey Atlantik Paktı Teşkilatı, Balkan Paktı, Türk - Pakistan ve Türk - İran Paktları ile Güney Doğu Asya'nın müdafaası paktı gibi ittifaklarda bulunmaya sevkeden şeyin tecavüz tehlikesi olduğuna işaretle demiştir ki: “Eğer bugün sulh ve güvenliğin muhafaza edilebileceği ümidine sahipsek, bu birlik ve hürriyeti seven insanların işbirliğinde bulunan kuvvetin tecavüzün muvaffak olmadığını ve olamayacağını göstermelerindedir.”

Komünist Çini veya Sovyetler Birliği'ni zikretmeden, Türk delegeşi hakim olmak ihtirasları, bölge bütünlüğünü tehdit ve başkalarının dahili işlerine zorla müdahale veya nüfuz ve bazı yerlerde de silahlı tecavüzden dolayı dünyanın iki kısma ayrıldığını söylediği zaman kimi kastettiğini açıkça belirtmiştir. Zorlu, İkinci Dünya Savaşı'nı müteakip bazı memleketlerin askerlerini terhis ederek, dünya meselelerinin sulh içinde çözümü için Atlantik Anayasası ve Birleşmiş Milletlere

²⁸ *Ayın Tarihi*, Sayı: 257, Ankara (Nisan),1955,s.138-139

²⁹ Hüner Tuncer, *Menderes'in Dış Politikası*, İstanbul, 2013, s.109-110

³⁰ *Ayın Tarihi*, Sayı: 257, Ankara (Nisan),1955,s.143

güvendiklerini ve savaşın meydana getirdiği zararları ortadan kaldırmaya çalıştıklarını hatırlatmış, fakat bir kurtarıcı olarak giren bir memleketin milletlerarası taahhütleri ihlal ederek, Doğu Avrupa memleketlerini nüfuzu altına alması ile bu ümitlerin kısa bir zamanda kırıldığını söylemiştir.

Zorlu, Rusya'nın Türkiye'ye büyük baskılarda bulunduğunu, fakat milletinin yalnız başına buna karşı koyduğunu belirterek demiştir ki: "Meşru müdafaa hakkı, kendi kendilerini muhafaza için insanların gayretlerini birleştirmek hakkı, bütün dünyaca tanınan tabii ve inkâr edilmez haklardır ve bu Birleşmiş Milletler Anayasası'nda mevcuttur."

Zorlu ayrıca, şiddet ve tecavüz hareketlerine Asya'da son verilmesi lüzumunu tebarüz ettirmiş ve diğerlerine devamlı bir sulhun temini için tesir edecekse bize düşen ilk vazife kendi kıtamızı şiddet ve tecavüzden kurtarmaktır, demiştir. Bundan başka eski emperyalizmin kalıntıları olan müstemlekecilik ve ırk ayrımının dünya yüzünden tamamen silinmesi gerektiğine inandığını beyan ederek demiştir ki: "Bu gayeleri tahakkuk ettirmek istiyorsak, yani kısaca insan haklarına ve adalete sahip olmak istiyorsak ilk vazifemiz kazandığımız istiklali korumak mesuliyetini yüklenmiş olduğumuzu hatırlamak, bunun için fedakârlıklara hazır olmak ve güvenliğimizi temin etmek olmalıdır."³¹

Asya - Afrika Konferansı'nda sömürgecilik meselesi müzakere edilirken Türk delegasyonu, İran, Irak, Lübnan, Pakistan ve Filipinlerle müştereken ileri sürdüğü bir teklifte milletlerarası komünizmin yıkıcı faaliyetlerinin takbihini istemiştir. Türk murahhas heyeti başkanı bu teklifi Konferans'a sunarken söylediği nutukta birçok hür ve müstakil devletlerin sömürgecilik yüzünden yeni bir taarruza kurban olduklarını ve komünizmin içerden yıkmak ve icabında kuvvet kullanmak hususundaki faaliyetlerini belirtmiştir.

Başka bir toplantıda Konferans, «Sulh içinde beraber yaşama» mevzuunu ele aldığı zaman Türk delegasyonu başkanı tekrar söz alarak, dünyanın bugünkü durumunda devletlerin bir takım kelimelere ve hayallere kapılmayarak, realist bir yol takip etmeleri lazım geldiğini söylemiş ve Nato'nun sulhun korunması bakımından oynadığı mühim rolü belirtmiş ve hakikî olarak «Sulh içinde beraber yaşama»nın mümkün olabilmesi için her türlü silâhların azaltılması lâzım geldiği fikrini ve sulh ve emniyetin ancak bu şartlar altında temin edilebileceğini ileri sürmüştür.³²

Bandung (Asya – Afrika) Konferansı'nın başka bir oturumunda Hint Başbakanı Türkiye'ye ve Atlantik Pakti'na hücumlarda bulunmuştur. Türk delegesi Zorlu ise, NATO'nun hürriyet kalesi olduğunu söylemiş, Nehru ise cevabında, bunun doğru olmadığını iddia etmiştir. Hint Başbakanı, Türkiye'ye ve daha sonra NATO'ya dahil Türkiye ile işbirliği yapıyor diye Pakistan'a çatmış ve Atlantik Pakti'nin sömürgeciliğin hamisi olduğunu ileri sürmüştür.³³ Daha sonra ise başka bir oturumda Hint Başbakanı Nehru, askeri bloklara dahil devletlere dün yaptığı hücumlardan dolayı özür dilemiştir. Hint Başbakanı çok hararetli konuştuğunu kabul etmiştir.³⁴

Konferans'ın ilk günü konuşmalarından Hint lideri Nehru'nun yapmış olduğu teklifin Türkiye sayesinde reddedildiği söylenmiş ve bu konuda Türk delegesi Fatin Rüştü Zorlu'nun önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Bu hususta Amerikan gazetesi New York Herald Tribune'ün Endonezya'daki hususi muhabirinin verdiği bilgilere göre; Hindistan tarafından ileri sürülen iki teklif Türk temsilcisi Fatin Rüştü Zorlu'nun yerinde müdahaleleri ile reddedilmiş ve mukabil Türk teklifleri de çoğunluk tarafından kabul olunmuştur. Bu teklifte Hint lideri Nehru'ya göre komüniste komünist demek, Bolşevizm'in başka bir ad altında düpedüz emperyalizm olduğunu belirtmek hatadır ve Batı-Doğu gerginliğini arttırmaktan başka bir işe de yaramamaktır. Bu sebeplerdir ki Nehru şu teklifi yapmıştı: Konferans'a İştirak eden 29 devletin temsilcileri nutuklarını yazılı olarak dağıtsınlar, fakat bunu Konferans kürsüsünde okumasınlar. Nehru'nun, bu şekilde hareket edildiği takdirde, Komünist Çin Başbakanı'nın gücenmesine mâni olacağını, bazı

³¹ *Ayın Tarihi*, Sayı: 257, Ankara (Nisan),1955,s.147-148

³² *Akşam gazetesi*, 24 Nisan 1955, s.1-2

³³ *Cumhuriyet gazetesi*, 23 Nisan 1955 s.1

³⁴ *Cumhuriyet gazetesi*, 24 Nisan 1955 s.1-3

hakikatler etrafında açık tartışmalara gidilmesini de önleyeceğini düşündüğü muhakkaktır. İngiltere, Amerika, Fransa açıktan açığa emperyalist olarak gösterilirken, Bolşeviklerin emperyalist siyasetleri etrafında sükûtu muhafaza etmek Batı-Doğu gerginliğini hafifletmez, dünya barışına hizmet etmez, yalnız komünistlerin ekmeğine yağ sürerdi.

Nehru'nun ileri sürdüğü tekliflerin hedefi, komünistleri gocunduracak bazı hakikatlerin ortaya atılmasına mâni olmaktı! Hakikatlerden kaçmakla dünya barışına erişilebileceğine Hint masallarında dahi bahsedildiğini zannetmiyoruz. Bu sebeptendir ki, realitelerle her zaman karşı karşıya kalarak politikasını tanzimi vazife bilen Türkiye, deve kuşu siyasetini reddetmiş, Asya-Afrika Konferansı'nın toptan, uzaktan pek safiyane görülen bir tuzağa düşmemesi için elinden geleni yapmıştır.³⁵

18 Nisan tarihinden itibaren Endonezya'nın Bandung şehrinde aralıksız devam eden Asya - Afrika Konferansı, bundan sonraki toplantısını ne zaman ve nerede yapacağını, kararlaştırmaksızın tam bir hafta sonra oturumuna son vermiştir. Delegasyon şeflerinden öğrenildiğine göre Konferans'ı tertiplemiş olan beş devlet Pakistan, Hindistan, Seylân, Birmanya ve Endonezya, aralarında istişarelerde bulunup buna benzer ikinci bir toplantı yapılıp yapılmayacağını kararlaştıracaklardır. 5 devlet Başbakanı'nın bu hususta Bandung Konferansı'na iştirak etmiş olan bütün memleketler ile de görüşmeler yapılacağı bildirilmiştir. Konferans'ın nihai toplantısında konuşan Türk Delegesi Fatin Rüştü Zorlu, nihai tebliğde bahsedilmiş olmamasına rağmen, komünist yayılışı meselesinin görüşüldüğüne memnun olduğunu söylemiş ve şöyle demiştir: "Büyük veya küçük bütün memleketlerin siyasî, içtimai, iktisadi, ruhani ve zihni yaşayış tarzlarına hürmet edilmesi ve bunların korunması için bu konferanstan, azalarından birçoklarının sesi vasıtasıyla Önemli bir çağrı yükselmiştir. Aynı zamanda yalnız klâsik sömürgeciliğin değil, fakat milletlerarası bir doktrin nûfuz, bozgunculuk veya kuvvet istimali yoluyla tatbik ettiği yeni tipte sömürgecilik de takbih edilmiştir. Konferansın güvenliğinin muhafazası için ittihazı gerekli müessir ve realist tedbirler üzerinde durması Türk delegasyonunu bilhassa memnun etmiştir."

Fatin Rüştü Zorlu, Konferans'ın, bölge müdafaa teşekkülleri kurulmasına mütedair Birleşmiş Milletler Teşkilâtı yasasında mevzu prensipleri kabul ve yeniden beyan etmiş olmasından da memnurluk duyduklarını ifade etmiştir.³⁶

Bandung Konferansı'na iştirak, ettikten sonra memleketine dönmekte olan Türkiye Başvekil Yardımcısı Fatih Rüştü Zorlu, uçağın Kalküta'daki duraklamasından istifade ederek verdiği beyanatta, Bandung Konferansı'nın büyük bir başarı ile sona erdiğini söylemiş ve milletlerarası sulhun ancak beynelmilel bir kontrol altında yapılacak olan silahsızlanmadan sonra sağlanabileceğini sözlerine ilâve etmiştir.³⁷

Türkiye'ye döndükten sonra Bandung Konferansı'na katılma konusunda çıkan tartışmalar sonucunda kürsüye çıkan Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu, bu konuyla ilgili 1956'da TBMM'de şöyle bir konuşma yapmıştır:³⁸ Arkadaşlar, Bandung Konferansı bir kere nedir? Biliyorsunuz ve ümit ediyorum ki, Hürriyet Partili arkadaşlarımız da pekâlâ bilirler ki, Bandung Konferansı şudur; dünya iki gruba, iki kampa ayrıldı. Bir, tecavüze hazırlananlar, bir de hürriyet ve demokrasiyi müdafaya çalışanlar. Bu iki zümre arasında bir üçüncü zümre daha teessüs etmeye başladı, bu zümredekilerin gayesi sözde bitaraf olmaktır, bunlar nötralistlerdir. Bunlar arasında bizim dostane münasebette bulunduğumuz memleketler de, bulunmadığımız memleketler de vardır. Bu nötralistler; sulh cephesinden ayrılan büyük devletleri yani Amerika ile Rusya'yı kendi haline, Garbı kendi haline bırakalım. Gelin biz birlik olalım ve ayrı bir blok tesis edelim, bize desinler nötralist, müdafaa paktlarının dışına çıkalım. Bu devletler başta Hindistan olmak üzere bu cereyanı mümkün olduğu kadar dünya sathında yaymaya çalışıyorlar ve bu arada birçok yakın zamana kadar

³⁵ Cumhuriyet gazetesi, 20 Nisan 1955s.7

³⁶ Cumhuriyet gazetesi, 25 Nisan 1955, s.7

³⁷ Milliyet gazetesi, 29 Nisan 1955, s.1

³⁸ Hüner Tuncer, a.g.e, s.110

müstemleke halinde kalmış olup da Garp dünyası tarafından yeni prensiplerin tatbiki suretiyle istiklaline kavuşmuş birtakım Asya ve Afrika memleketleriyle beraber bir toplantı yapalım diyorlar.

Bu memleketler, Asya-Afrika blokuna coğrafi bakımdan dâhildirler. Bir Konferans toplanıyor, bu konferansın toplanmasını ileri süren Hindistan. Hindistan, büyük ve dostumuz olan bir memlekettir. Kendisiyle dostane münasebetlerimiz var. Bizim onlarda onların bizde sefirlerimiz var. Fakat dünya görüşünde bizimle onlar arasında bir ayrılık var. Biz diyoruz ki, eğer taarruzdan kurtulmak istiyorsak, sulhu muhafaza etmek istiyorsak bu, ancak fedakârlıkla ve birleşmekle kabildir. Binaenaleyh sulhsever memleketler bir araya gelelim. Onlar, sulhu muhafaza etmek için kendi felsefelerine, Gandi'nin felsefesine istinat ediyorlar, pasif mukavemet. Onlar, biz bitaraf kalalım, onlara dostluk gösterelim bu dostluk onların düşmanlıklarını mağlup eder. Arkadaşlar; Bu felsefe ne Türk ne de Müslüman felsefesine uymaz. Biz silaha silahla, tokada tokatla mukabele eden bir milletiz. Konuşmasına devam eden Fatin Rüştü Zorlu şimdi arkadaşlar; bu Bandung Konferansı iki şekilde düşünen devletler camiasının bir toplantısı halini aldı. Buraya gittiğimiz zaman NATO'ya dahil, sulhun ancak silah kuvvetiyle müdafaa edileceği ve tavizlerle müdafaa edilemeyeceğini düşünen ve tatbik eden bir millet olarak gittik. Karşımıza bir defa Sovyet Rusya dahil bütün komünist dünya ile dost geçinelim diyen bir zümre çıktı.

Başta arz ettiğim gibi dostumuz olmasına rağmen düşüncesi başka olan Hindistan bunlar tarafından davet edilmiş olan, bizim diplomasi temasımız dahi bulunmayan, Birleşmiş Milletlere girmesine mani olduğumuz 500 küsur milyona yaklaşan nüfusu ile Kızıl Çin ve daha kararını pek vermemiş olan memleketler, bize dost fakat kararını vermemiş mesela Müslüman dost Endonezya çıktı. Bunun yanında henüz politikasını z tam tayin etmemiş hukuken de tayin ettiği halde manevi bakımdan tayin etmemiş nötralist olayım diyen Mısır var. İşte biz böyle bir topluluğa gittik, gittiğimiz zaman bize iki vazife düşerdi arkadaşlar. Bize düşen vazife muayyen. Biz kendi politikamızı, kendi görüşümüzü önce kendimiz savunacağız ve sonra mevcut ve sonra elde edeceğimiz dostlarımıza destekleteceğiz. Ben size arz edeyim Biz oraya son dakikada gittik. Bu nötralist grup bir seneden fazla hazırlık yapmışlardı. Evet müttefiklerimiz çok arzu ettiler, aman gidin dediler. Siz gitmediğiniz taktirde fena olacak dediler. Ne olacaktı arkadaşlar? Onlar yani nötralistler diyorlar ki, atom silahları kullanılmasın . Müdafaa harbinde de kullanılmasın ama kullanmadığımız zaman, konvansiyonel klasik silahlar kullanılacaktı. Komünist dünyasının elindeki milyonlarca ordu karşısında ancak atom silahları hususunda, dostumuz Amerika'nın elinde bulunan büyük kuvvet sayesinde tutunuyoruz. Şimdi bu vaziyette biz oraya gittik. Orada biz yalnız mı idik? Hayır, orada pek çok dostlarımız vardı. Mesela; Irak vardı, Pakistan vardı, İran vardı, Lübnan vardı, Sudan vardı. Ziyad Ebüzziya arkadaşımız Müslümanlıktan bahsediyor. Pakistan 100 milyona yaklaşan nüfusuyla en büyük Müslüman devletidir. İran orada bizim yanımızda; Sudan Müslüman memleketi o da bizim yanımızda... Ve arkadaşımın dediği gibi biz orada müstemlekeci fikirleri müdafaa etmedik. Bilakis, biz Bandung'da müstemlekeçiliği mahkûm ettik ve müstemlekeçilik ortadan kalkmalıdır dedik. Konuşmasına devam eden Zorlu, Konferansa hakim olduklarını, orada atom silahlarının kalkması için öncelikle konvansiyonel silahların kaldırılması gerektiğini ve nötralizmin kötü bir şey olduğunu söylediklerini, Türk tezinin %100 kabul edildiğini ve Türkiye'nin politikasının bir kat daha yükseldiğini söylemiştir.³⁹

3. Konferansın Sona ermesi ve Alınan Kararlar

Bandung Konferansı karşılıklı ithamlar ve çelişkili şartlar içerisinde bir takım kararlar almıştır. Bu kararlar içerisinde en ağırlıklı olanı, 1954 Temmuz'unda Çin Halk Cumhuriyeti lideri ile Hindistan lideri Nehru arasında kabul edilerek, ilk defa dünyaya tanıtılmış olan "Barış içinde bir arada yaşamanın" beş ilkesi üzerinde varılan anlaşma idi.⁴⁰

Bandung Konferansı sonucunda alınan kararlardan bazıları şunlardır:

³⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C.10, İçtima:2, Kırk dördüncü İnikat, 25.11.1956, s.736-738

⁴⁰ Fahir Armaoğlu, a.g.e, s.625

1- Konferans her ne şekilde olursa olsun müstemlekeciliği kınamaktadır.

2- Konferans, bütün dünya milletlerine hitap ederek, bir halk topluluğunun diğer bir halk topluluğunu hakimiyeti altında bulundurulmasına son verilmesini talep etmeye ve bir memleketin iç işlerine başka bir memleketin müdahalesinin Birleşmiş Milletler Anayasası'na aykırı olduğunun ilanına karar vermiştir.

3- Konferans, atom enerjisinin sadece barışçıl gayelerde ve insanlığın yararına kullanılmasını istemektedir.

4- Konferans Filistin Araplarına karşı sempatisini de belirtmiştir.

Ayrıca Konferans sonucunda dünya sulhu, sömürgecilik ve iktisadi konularda da bazı kararlar alınmıştır. Bu kararlar dünya barışının sağlanması, her türlü sömürgeciliğe karşı olunması, atom enerjisi ve iktisadi alanda ticaretin geliştirilmesi için alınacak tedbirler gibi konulardan oluşmuştur. Konferans sonucunda dünya sulhu konusunda şu hususlara riayet edilmesi gerektiği vurgulanmıştır:

1- Birleşmiş Milletler Anayasası'nın hükümlerinin lafzına ve ruhuna uygun bir şekilde şahsın özel haklarına saygı göstermek.

2- Her memleketin hükümlerine ve toprak bütünlüğüne hürmet etmek

3- Her ırkın ve büyük küçük her devletin bir ve müsavi olduğunu kabul etmek

4- Başka memleketlerin iç işlerine karışmamak ve hiçbir siyasi düşüncesine müdahale etmemek.

5- Her memleketin münferiden veya Birleşmiş Milletler Anayasası hükümlerine uygun bir şekilde, müştereken tanzim edeceği müdafaa sistemi kurma hakkına saygı göstermek.

Asya – Afrika Konferansı, bu hükümler tatbik edildiği takdirde dünya sulhunun korunacağını ve milletler arasında bir işbirliğinin husul bulacağını beyan etmektedir.⁴¹

1955 Bandung Konferansı'nın bir başlangıç noktası olması ve üyelerinin karmaşık durumu dolayısıyla, Doğu ve Batı blokları karşısında yer alabilecek yeni bir anlayış ve felsefeyi hemen oluşturamamış ise de, bir hareketi başlattığı da bir gerçektir. Bu hareket başlangıçta düşünüldüğü gibi bir Asya Afrika hareketi olmamış bunun yerine daha geniş çapta olmak üzere milletlerarası politikada bir bağlantısızlık akımı ortaya çıkmıştır. Bağlantısızlığın yani hiçbir bloka veya askeri ittifaka bağlı olmama hareketinin ilk teşkilatlanması Yugoslavya lideri Tito Ve Mısır Lideri Nasır'ın teşebbüsleriyle 1961 yılında gerçekleşmiştir.⁴² Buna göre Bağlantısızlar hareketine üye olacak ve bu hareket içinde yer alarak zirveye katılacak ülkenin bazı koşulları yerine getirmesi gerekmektedir. Bu koşullar şunlardır:

1- Farklı siyasal ve toplumsal sistemlere sahip ülkelerle barış içinde bir arada yaşama ve bağlantısızlık temeline dayanan bağımsız bir politika izlemek.

2- Ulusal bağımsızlık hareketlerini desteklemek.

3- Büyük güçlerin çatışmasından doğan çok taraflı siyasal ve askeri ittifaklara dahil olmamak

4- Büyük güçlerin çatışmasına konu olacak türden bu güçlerle ikili askeri anlaşmalar yapmamak ve aynı anlama gelen bölgesel savunma paktlarına üye olmamak.

5- Büyük güçlerin çatışmasına konu olacaksa bunlara ülkesinde askeri üsler sağlamamak.⁴³

Bu çerçevede Bağlantısızların ilk teşebbüsü 1-6 Eylül 1961 günlerinde Belgrat'ta 25 tarafsız ve Bağlantısız ülkenin katılması ile bir konferans toplanmış ve bu toplantının sonunda 27 maddelik bir deklarasyonla ABD ve Sovyet Rusya'ya hitaben bir barış çağrısı yayınlanmıştır.⁴⁴

⁴¹ *Aym Tarihi*, Sayı: 257, Ankara (Nisan),1955,s.151-153

⁴² Fahir Armaoğlu, *a.g.e*, s.625

⁴³ Tayyar Arı, *a.g.e*, s.275

⁴⁴ Fahir Armaoğlu, *a.g.e*, s.625-626

Sona eren Bandung Konferansı hakkında Times Gazetesi'nde de şu satırlara yer verilmiştir: Bazı endişeli anlara rağmen dün sona eren Asya - Afrika konferansında temsil edilen 29 millet, müzakerelerinin hülasasını ihtiva eden tebliğ hakkında oybirliği ile mutabakata muvaffak olmuşlardır. Toplantının başından itibaren Komünist aleyhtarları, Komünistler ve bitaraflardan müteşekkil üç gruba ayrılan konferansın böyle bir mutabakata varmış olması bir başarı değildir.

Bu sonuç konferansı düzenleyen beş devletin yorulmaz gayretleri neticesi alınmıştır. Pakistan diplomasisi maharetini göstermiş olmasına rağmen Türkiye, Irak ve Tahiti gibi memleketlerde bitaraflığın uyandırmakta olduğu itimsizliği yenmeye muvaffak olamamıştır; bu politikasında Hindistan, Pakistan ve Seylan da yardım etmemiştir. Bu memleketlerin Komünist genişlemesine muhalefetleri, hemen hemen bütün konferansı teşkil eden İslam memleketleri üzerinde kuvvetli bir tesir bırakmıştır. Böyle olmasına rağmen «müstemelekecilğin» şumulüne matuf karar bakımından ihtilâl ve parçalanma güçlüğüle önlenbilmiştir.⁴⁵

Sonuç olarak ABD bu konferansa başlangıçta sıcak bakmamıştır. Çünkü ABD'ye göre Soğuk Savaş'ta tarafsız kalınamazdı ve buna kalkışmak anti-Amerikancılık anlamına ve Sovyetlerin oyununa gelmek olurdu. ABD, tarafsızlık politikasıyla Asya- Afrika ülkelerinin kendilerini Batı'ya ve uluslararası kapitalizme bağlayacak zincirlerden kurtulma imkânları yakalayabileceğini, iki blokla iyi ilişkiler kurarak, kendi bağımsız politikalarını saptama yönünde güçleneceklerini, milli devrimlerini Sovyet desteğiyle daha kolay geliştirebileceklerini ve nihayet Batı tetikçisi olmayacaklarını düşünüyor ve bundan büyük tedirginlik duyuyordu. Onlar için, bu ülkelerin Sovyet yanlısı olmaları ya da komünizme yönelmeleri değildi asıl tehlike; tarafsızlık/bağlantısızlık da emperyalizm karşısında bağımsızlık anlamına geldiği ölçüde kabul edilemez bir düşmanlık olarak algılanıyordu.⁴⁶

Sovyet Rusya açısından ise Bandung Konferansı ABD'ye göre daha olumlu geçmiştir. Bandung Konferansı, Stalin'in ölümüyle birlikte Sovyetlerin bağlantısız devletlere karşı esnek politikalar uygulanması bu konferansın en önemli sonucu olarak değerlendirilebilir. Uluslararası sistemde ortaya çıkan bu tarz hareketler nedeniyle, Sovyet Rusya, ABD'nin izlediğine benzer politikalar izlemek durumunda kalmıştır. Her ne kadar Sovyet Rusya ABD'nin bölgeye yönelik Marshall benzeri yardım politikalarına denk olamayacak bir politika izlemesi, bazı hedef ülkelerin ekonomik anlamda daha az destek almalarına neden olsa bile, Sovyetlerin izlediği bu tarz politikalar hedef devletlerin Sovyetler safına katılmasında oldukça etkili olmuştur.⁴⁷ Nitekim Bağlantısızlar bloğuna dahil ülkeler resmen Doğu ve Batı bloklarında yer almamakla birlikte, daha ziyade Sovyetler Birliği'ne, genel olarak da Doğu Blok'una sempati duymuşlardır. Geçmişte hemen hemen hepsinin Batılı ülkelere sömürgeleştirilmeleri, bağımsızlığın ardından dahi Batı kapitalizmini emperyalizmin bir aracı olarak görmeye devam etme eğilimleri bunda önemli rol oynamıştır.⁴⁸

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan yeni dünya düzeni, sadece hakim güçlerin isimlerini değiştirmiş ve yeni düzenin başrollerini ABD ve Sovyet Rusya üstlenmiştir. Ancak sömürgecilik ve emperyalizmin ismi değişmemiş sadece blok haline dönüşmüştür. ABD öncülüğünde kurulan Batı Bloku ile Sovyet Rusya'nın başını çektiği Doğu Bloku'nun dünyayı yeni tehlikelerin eşiğine getirecek adımlar atmaları, atom enerjisi ve konvansiyonel silahların kullanımı dünya için daha tehlikeli hale gelmiştir. Bu süreçte ise devletler, kendilerine bir kalkan oluşturabilmek için tercihlerini ABD veya Sovyet Rusya'nın kurduğu bloklardan yana kullanmışlardır.

Çoğu İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlığını kazanan Asya - Afrika devletleri ise Doğu ve Batı Bloklarını emperyalizm ve sömürgeciliğin devamı olarak gördükleri için, ayrı bir

⁴⁵ *Son Havadis gazetesi*, 27 Nisan 1955, s.7

⁴⁶ Haluk Gerger,*ABD - Ortadoğu- Türkiye*, İstanbul, 2012,s.116.

⁴⁷ Best Antony, *Uluslararası Siyasi Tarih 20. Yüzyıl*, (Çev: Taciser Ulaş Belge, Emel Kurt), İstanbul, 2008, s. 302

⁴⁸ Muzaffer Ercan Yılmaz, *a.g.e.*, s.150

teşkilatlanma yoluna gitmişler ve bunun ilk adımını da Bandung Konferansı oluşturmuştur. Tarafsızlar, Bağlantısızlar olarak daha sonra isimlendirilecek olan bu devletler, bu konferansta dünya barışı için görüş ve temennilerini ifade etmişlerdir. Türkiye'nin de davet edildiği bu konferansta devletlerin vermiş oldukları beyanatlara baktığımız zaman aslında hemen hemen hiçbiri Tarafsızlık veya Bağlantısızlık görevini üstlenmemiştir. Kimileri Sovyet Rusya'nın komünizmine hücum edip ABD politikalarını desteklerken; kimileri de ABD'nin kurmuş olduğu ekonomik ve askeri ittifakları eleştirerek, Sovyet yanlısı beyanatlarda bulunmuşlardır.

Sonuç olarak Türkiye'nin de beyanatlarda bulunduğu Bandung Konferansı, bir tarafsızlık veya bir üçüncü blok kurma girişimi değil, Doğu ve Batı Bloklarının kendileri açısından oluşturabileceği tehlikelerin tartışıldığı bir konferansa dönüşmüştür. Bu durum da doğal olarak tarafsız kalmayı imkânsız hale getirmiştir.

KAYNAKLAR

I. Resmi Yayınlar

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C.10, İçtima:2, Kırk dördüncü İnikat, 25.11.1956

Ayın Tarihi Dergisi, Sayı: 257, Ankara (Nisan),1955

II. Gazeteler

Akşam Gazetesi, 18 Nisan 1955,

Cumhuriyet Gazetesi, 19 Nisan 1955

Cumhuriyet Gazetesi, 20 Nisan 1955

Cumhuriyet Gazetesi, 23 Nisan 1955

Cumhuriyet Gazetesi, 24 Nisan 1955

Cumhuriyet Gazetesi, 25 Nisan 1955

Milliyet Gazetesi, 18 Nisan 1955

Milliyet Gazetesi, 20 Nisan 1955

Milliyet Gazetesi, 29 Nisan 1955

Son Havadis Gazetesi, 27 Nisan 1955

III. Tetkik Eserler

ANTONY, Best, *Uluslararası Siyasi Tarih 20. Yüzyıl*, (Çev: Taciser Ulaş Belge, Emel Kurt), İstanbul, 2008

ARI, Tayyar, *Uluslararası İlişkiler Ve Dış Politika*, Bursa, 2009

ARMAOĞLU, Fahir, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)*, C.1, Ankara,1994

BALCIOĞLU, Mustafa, "İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası", *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara,2011

BALKAYA, İ.Sabri, "İkinci Dünya Savaşı Sonrası Kurulan Dünya Düzeni Ve Türkiye", *The Journal of Academic Social Science Studies (JASS)*, Vol: 6 Issue:2, February 2013

ÇIVGIN İzzet, YARDIMCI, Remzi; *Çağdaş Dünya Tarihi*, Ankara, 2008

GERGER, Haluk, *ABD - Ortadoğu- Türkiye*, İstanbul, 2012

GÜRÜN, Kamuran, *Dış İlişkiler ve Türk Politikası (1939'dan Günümüze Kadar)*, Ankara,1983

MERİH, Turgay, *Soğuk Savaş ve Türkiye(1945-1960)*,Ankara, 2006

SANDER, Oral, *Siyasi Tarih (1918-1994)*, Ankara,2013

TOPRAK, Sinan, *The Evolution of Turkey's Foreign Policy: The Truman Doctrine and Turkey's Entry into NATO*, M.A.Western Michigan University, 1987

TUNCER, Hüner, Menderes'in Dış Politikası, İstanbul, 2013

UÇAROL, Rıfat, Siyasi Tarih (1789-1999), İstanbul, 2000

YEL, Selma, "1936 Yılından Sonra Değişen Dünya Şartları, Rusya Federasyonu ve Türkiye Arasında Boğazlar Meselesi", Soğuk Savaştan Günümüze Türk – Rus İlişkileri II. Çalıştay Bildirileri, St. Petersburg, 28-29 Eylül 2010, (Çev. Ve Yay. Hazırlayanlar: İlyas Kemaloğlu- İrina Svistunova),Ankara, 2015, s.5-6

YILMAZ, Muzaffer Ercan, Savaş ve Uluslararası Sistem, Ankara, 2010

